

UOT 658.153

DOI10.30546/JIECM.2025.1.049

KƏND TƏSƏRRÜFATI SEKTORUNA İNVESTİSİYALARIN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ ÜÇÜN MALİYYƏ MEXANİZMLƏRİNİN GÜCLƏNDİRİLMƏSİ

Rahil Cabbar oğlu Muradov

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
Gəncə şəhəri, Azərbaycan
rahil.muradov@adau.edu.az

Xülasə: Bu məqalə, kənd təsərrüfatı sektorunun inkişafında maliyyə mexanizmlərinin mühüm rolunu təhlil edir. Kənd təsərrüfatı, iqtisadiyyatda əhəmiyyətli bir sahə olmasına baxmayaraq, inkişafında bir sıra çətinliklərlə qarşılaşır. Bu çətinliklərin aradan qaldırılması üçün maliyyə alətlərinin tətbiqi böyük əhəmiyyət daşıyır. Məqalədə subsidiyalar, kreditlər, sığorta və investisiya fondları kimi maliyyə mexanizmlərinin kənd təsərrüfatı sektoruna töhfələri müzakirə edilir. Subsidiyalar, xüsusilə kiçik fermerlər üçün istehsal xərclərinin azaldılması və istehsalın artırılması üçün vacibdir. Lakin bu alətlərin səmərəli istifadəsi üçün diqqətlə idarə olunması lazımdır. Kreditlər, fermerlərə texnologiya tətbiq etmə, məhsuldarlığı artırma və infrastrukturun təkmilləşdirilməsi üçün maliyyə resursları təmin edir. Lakin, ənənəvi maliyyə institutları kənd təsərrüfatını yüksək riskli sahə kimi qiymətləndirdikləri üçün kreditə çıxışda çətinliklər yaranır. Bu problemlərin həlli üçün maliyyə inklüzivliyinin artırılması, mikromaliyyə təşkilatlarının rolu və sığorta sistemlərinin təkmilləşdirilməsi tövsiyə olunur. Güclü maliyyə mexanizmləri və düzgün siyasətlər kənd təsərrüfatı sektorunun davamlı inkişafını təmin etməyə və iqtisadi artıma əhəmiyyətli töhfə verməyə kömək edəcəkdir.

Açar sözlər: Kənd təsərrüfatı, maliyyə mexanizmləri, subsidiyalar, kreditlər, sığorta, ictimai-özəl tərəfdaşlıqlar, maliyyə inklüzivliyi, investisiyalar, məhsuldarlıq, davamlı inkişaf.

Giriş. Kənd təsərrüfatı sektoru global iqtisadiyyatın təməl daşlarından biridir. O, ərzaq, iş yerləri və xammal təmin etməklə yanaşı, kənd yerlərində yaşayan insanların rifahını da dəstəkləyir. Lakin bu sahə bir sıra ciddi çətinliklərlə üzləşir: maliyyəyə çıxışın məhdud olması, dəyişkən iqlim şəraiti və bazar qiymətlərinin qeyri-sabitliyi. Bu çətinliklər kənd təsərrüfatının inkişafını ləngidə və artan ərzaq tələbatını qarşılamadığı çətinləşdirə bilər. Bu problemləri həll etmək və sahəyə investisiya cəlb etmək üçün maliyyə mexanizmlərinin gücləndirilməsi çox vacibdir. Kreditlər, subsidiyalar, sığorta və dövlət-özəl tərəfdaşlıqları kimi maliyyə vasitələri məhsuldarlığı artırmaq, infrastrukturunu yaxşılaşdırmaq və davamlı kənd təsərrüfatı təcrübələrini təşviq etmək baxımından mühüm rol oynayır. Bu məqalədə, bu maliyyə alətlərinin kənd təsərrüfatı sektorunun inkişafına necə kömək edə biləcəyi və iqtisadi böyüməni necə dəstəkləyəcəyi araşdırılır.

Tədqiqatın obyektı. Tədqiqatın obyektı, Azərbaycanın kənd təsərrüfatı sektorunda maliyyə mexanizmlərinin rolunu və bu mexanizmlərin sektorun inkişafı, məhsuldarlığın artırılması və investisiyaların cəlb olunmasında necə təsir göstərdiyini araşdırmaqdır. Tədqiqatda, maliyyə alətlərinin, xüsusən subsidiyalar, kredit imkanları, sığorta və ictimai-özəl tərəfdaşlıqların Azərbaycan kənd təsərrüfatı sahəsindəki funksiyaları və onların dayanıqlı inkişafı dəstəkləməkdəki əhəmiyyəti geniş şəkildə təhlil olunur.

Tədqiqat həmçinin, Azərbaycan kənd təsərrüfatı sektorunda qarşılaşılan maliyyə maneələrinin aradan qaldırılması və bu sahəyə daha çox daxili və xarici investisiyanın cəlb edilməsi üçün mümkün yolları da araşdırır. Subsidiyaların, mikromaliyyə təşkilatlarının fəaliyyətinin genişləndirilməsi, kənd təsərrüfatı banklarının daha çevik kredit şərtləri təqdim etməsi və sığorta xidmətlərinin əlverişliliyinin

artırılması, kənd təsərrüfatı sahəsində dayanıqlı inkişafın təmin edilməsi və uzunmüddətli böyümənin stimullaşdırılması üçün vacib amillərdən biridir.

Tədqiqatın müzakirəsi. Maliyyə mexanizmləri, Azərbaycanın kənd təsərrüfatı sahəsində fermerlər və aqro-bizneslər üçün genişlənmə, innovasiyaların tətbiqi və məhsuldarlığın artırılması məqsədilə lazım olan kapitalın təmin olunmasında çox mühüm rol oynayır. Bu mexanizmlər, həmçinin Azərbaycanın kənd təsərrüfatına investisiyaların cəlb edilməsi və inkişaf etdirilməsi baxımından da əhəmiyyətlidir. Müasir maliyyə alətləri, fermerlərə daha səmərəli istehsal metodlarını tətbiq etməyə, texnologiyalarla bağlı yeni imkanları sınağa və infrastruktur inkişafına sərmayə qoymağa şərait yaradır. Nəticədə, bu yalnız məhsuldarlığın artmasına deyil, həm də iqtisadi cəhətdən daha dayanıqlı və davamlı bir kənd təsərrüfatı sektorunun formalaşmasına səbəb olur.

Lakin, xüsusən kiçik və orta ölçəli fermerlər üçün maliyyəyə çıxış hələ də ciddi bir problem olaraq qalır. Azərbaycanda yüksək faiz dərəcələri, zəif kredit tarixi, habelə girov təminatının təmin edilməsi ilə bağlı ciddi çətinliklər, bu fermerlər üçün maliyyə xidmətlərinə əlçatanlığı məhdudlaşdırır. Kənd təsərrüfatı sektoru, xüsusilə təbii fəlakətlər, bazar qiymətlərinin dəyişməsi və digər amillər səbəbindən yüksək risk daşdığı üçün, maliyyə qurumları bu sahəyə sərmayə yatırmağa ehtiyatla yanaşır. Bu səbəbdən, maliyyə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi və gücləndirilməsi vacibdir ki, bu, həm sektorda investisiyaların artmasına, həm də daha az riskli maliyyə xidmətlərinin mövcudluğuna gətirib çıxara bilsin [1].

Bu nöqtədə subsidiyalar və qrantlar Azərbaycanın kənd təsərrüfatı sektorunun maliyyə dəstəyində mühüm rol oynayır. Dövlət və yerli hakimiyyətlər, fermerlərin istehsal xərclərini azaltmaq və istehsal həcmi artırmaq məqsədilə kənd təsərrüfatı avadanlıqları, gübrələr, toxumlar və digər vacib məhsullar üzrə subsidiyalar təqdim edirlər. Bu maliyyə dəstəyi, xüsusən inkişaf etməkdə olan regionlarda, yüksək istehsal xərcləri və məhdud bazar çıxışı ilə üzləşən kiçik fermerlər üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir. Lakin subsidiyaların səmərəli idarə olunması, yalnız maliyyə dəstəyinə asılılıq yaratmadan, eyni zamanda uzunmüddətli inkişaf üçün davamlı və dayanıqlı maliyyə strukturlarının qurulmasını təmin etməlidir.

Kreditlər və borc imkanları da Azərbaycan kənd təsərrüfatı sahəsi üçün mühüm maliyyə vasitələridir. Lakin, ənənəvi banklar kənd təsərrüfatını yüksək riskli sektor olaraq qiymətləndirdikləri üçün, bu sahəyə kredit verməkdən çəkinirlər. Kənd yerlərində yaşayan və inkişaf etməkdə olan ərazilərdə fəaliyyət göstərən bir çox fermer, əlverişli kreditlərə çıxış əldə etməkdə çətinlik çəkir. Bu vəziyyətin qarşısını almaq və fermerlərin inkişaf etməsi üçün, mikromaliyyə təşkilatları və kənd təsərrüfatı sahəsinə fokuslanan xüsusi banklar daha aşağı faiz dərəcələri ilə, daha çevik şərtlərlə kreditlər təklif edirlər. Bu cür maliyyə xidmətləri fermerlərə avadanlıq, suvarma sistemləri və digər vacib resurslara sərmayə qoymağa imkan verir. Bunun nəticəsində, fermerlər fəaliyyətlərini genişləndirə, məhsuldarlığı artıraraq gəlirlərini yüksəldə və həyat səviyyələrini yaxşılaşdırmağa bilirlər [2].

Sığorta da kənd təsərrüfatı sahəsi üçün əhəmiyyətli maliyyə vasitəsidir, xüsusilə təbii fəlakətlər və iqlim dəyişikliyi ilə üzləşən bölgələrdə. Azərbaycanda quraqlıq, daşqın və fırtınalar kimi hava hadisələri, fermerlər üçün ciddi maliyyə itkilərinə səbəb ola bilər. Kənd təsərrüfatı sığortası bu risklərdən qorunmağa və fermerlərin itkilərini bərpa etmələrinə imkan verir. Son illərdə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində əkin sığortası, heyvandarlıq sığortası və indeks əsaslı sığorta sistemləri tətbiq olunmağa başlanmışdır, lakin bu sistemlərin daha geniş yayılması üçün əlavə təşviq və dəstək tələb olunur. Həmçinin, sığortanın əlverişliliyi və əldə edilməsi hələ də bəzi regionlarda problem olaraq qalır və bu məsələnin həlli üçün daha məqsədyönlü siyasətlər tələb olunur.

Bundan əlavə, kənd təsərrüfatına yönəlmiş investisiya fondları, sektora kapital cəlb etməyin effektiv yollarından biridir. Bu fondlar, özəl və dövlət investisiyalarını birləşdirərək, kənd təsərrüfatı startaplarına və aqro-bizneslərə risk kapitalı və borc maliyyələşdirməsi təqdim edir. Bu fondlar, xüsusilə aqri-texnologiya, dəqiq əkinçilik, iqlimə uyğun təcrübələr və davamlı istehsal üsullarının inkişafını dəstəkləyərək, sektorda yenilikləri təşviq edir. Investisiya fondlarının mövcudluğu, kənd təsərrüfatı sektorunun kapital mənbələrini şaxələndirir və yüksək təsirli layihələrin həyata keçirilməsini sürətləndirir [3].

Kənd təsərrüfatında maliyyə xidmətlərinə çıxışı və investisiyaların artırılmasını təmin etmək üçün bir neçə təklif irəli sürülə bilər. Kənd yerlərində, fermerlərin bank xidmətlərinə çıxışda qarşılaşdıqları maneələri aşmaq üçün maliyyə inklüzivliyi artırılmalıdır. Bu, mobil bankçılıq və rəqəmsal maliyyə həlləri vasitəsilə asanlaşdırıla bilər. Eyni zamanda, fermerlərin maliyyə savadlılığının artırılması, onların mövcud maliyyə məhsulları haqqında düzgün qərarlar qəbul etmələrinə və maliyyə resurslarını daha effektiv idarə etmələrinə kömək edəcəkdir.

Hökumətlər və maliyyə institutları, kənd təsərrüfatı sektorunun qarşılaşdığı riskləri azaltmaq üçün risk paylaşımı mexanizmləri yaratmalıdırlar. Sığorta və iqlim riski maliyyələşdirmə mexanizmləri kimi proqramlar, kənd təsərrüfatı investisiyalarını həm fermerlər, həm də investorlar üçün daha cəlbedici edir. Eyni zamanda, ictimai-özəl tərəfdaşlıqların inkişafı, davamlı kənd təsərrüfatı inkişafını və infrastrukturun təkmilləşdirilməsini təşviq etməyə kömək edəcəkdir[5].

Nəticə. Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, Azərbaycan kənd təsərrüfatı sektorunun davamlı inkişafı üçün maliyyə mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi həyati əhəmiyyət kəsb edir. Subsidiyalar, kreditlər, sığorta və investisiya fondları kimi maliyyə vasitələri, xüsusən kiçik və orta ölçəli fermerlər üçün vacib resurslara çıxış təmin edir. Bu maliyyə alətləri, fermerlərə müasir texnologiyaların tətbiqi, məhsuldarlığın artırılması və kənd təsərrüfatı infrastrukturunun gücləndirilməsi sahəsində dəstək verir. Nəticədə, bu mexanizmlər, sektorun inkişafını sürətləndirərək, həmçinin Azərbaycanın kənd təsərrüfatı sahəsində dayanıqlı böyümə və gələcəkdəki inkişaf potensialını təmin etməyə kömək edir.

Lakin, Azərbaycanın kənd yerlərində və xüsusən kiçik fermerlər arasında maliyyə xidmətlərinə çıxış hələ də ciddi çətinliklərlə üzləşir. Yüksək faiz dərəcələri, məhdud kredit tarixi, və girov təminatı kimi maneələr, bu çətinliklərin əsas səbəbləri arasında yer alır. Bu səbəbdən, fermerlər öz fəaliyyətlərini genişləndirmək və müasir texnologiyalardan istifadə etməkdə çətinlik çəkirlər. Azərbaycan hökumətinin bu məsələləri həll etmək üçün atacağı addımlar böyük əhəmiyyət daşıyır.

Tədqiqatın nəticələrinə əsaslanaraq, maliyyə inklüzivliyinin artırılması, mikromaliyyə təşkilatlarının və kənd təsərrüfatı banklarının fəaliyyətinin genişləndirilməsi və sığorta xidmətlərinin əlverişliliyinin yaxşılaşdırılması vacibdir. Bu tədbirlər, kənd təsərrüfatı sahəsinə olan maliyyə dəstəyinin daha əlçatan olmasını təmin edəcək və fermerlərin maliyyə xidmətlərindən istifadə etmələrini asanlaşdıracaq. Bundan əlavə, fermerlərin maliyyə savadlılığının artırılması və onlara düzgün maliyyə qərarları qəbul etmək bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi, kənd təsərrüfatı sahəsində resursların daha səmərəli idarə olunmasına imkan yaradacaqdır [4].

Azərbaycanın kənd təsərrüfatı sektorunda maliyyə mexanizmlərinin düzgün və təsirli şəkildə tətbiqi, yalnız yerli istehsal artırmaqla qalmayacaq, həm də bu sahəyə xarici və daxili investisiyaların cəlb olunmasına şərait yaradacaqdır. Bu isə öz növbəsində, ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasına, kənd təsərrüfatının iqtisadi inkişafına və Azərbaycan kəndlərinin sosial-iqtisadi vəziyyətinin yaxşılaşmasına böyük təsir göstərəcəkdir. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı sektorunda inkişafı sürətləndirmək və onu dünya bazarlarında rəqabətə davamlı etmək üçün bu maliyyə mexanizmlərinin gücləndirilməsi və daha müasir şəkildə tətbiq edilməsi olduqca vacibdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Ataşov B.X. Maliyyə bazarları. Kooperasiya nəşriyyatı. Bakı 2016. Səh. 456.
2. Sadiqov M., Hüseynov M., Həsənov H. Kənd təsərrüfatının maliyyəsi. Gəncə, ADAU nəşriyyatı - 2012. səh. 200
3. Sadiqov M.M. Maliyyə potensialı: formalaşma və aqrar sahənin prioritetliyi, Bakı, 2009, səh. 294
4. Həsənov E. (2017). *İnvestisiya Strategiyaları və İqtisadi İnkişaf*. Bakı: Qlobal İqtisadiyyat, səh.100-115.
5. Прудников А.Г., Трубилин А.И., Черник А.А. Методологические проблемы анализа и оценки финансового состояния аграрных формирований. Краснодар: КубГАУ, 2010. с. 251

УДК 658.153

УЛУЧШЕНИЕ ФИНАНСОВЫХ МЕХАНИЗМОВ ДЛЯ УВЕЛИЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИЙ В СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО**Азербайджанский Государственный Аграрный Университет
город Гянджа, Азербайджан**[рахил.муратов@adau.edu.az](mailto:rahil.muradov@adau.edu.az)

Резюме. В статье анализируется ключевая роль финансовых механизмов в развитии сельского хозяйства. Несмотря на важность сельского хозяйства для экономики, данный сектор сталкивается с рядом проблем в своем развитии. Применение финансовых инструментов имеет большое значение для преодоления этих трудностей. В статье рассматривается вклад таких финансовых механизмов, как субсидии, кредиты, страхование и инвестиционные фонды, в сельское хозяйство. Субсидии особенно важны для снижения производственных расходов и увеличения объемов производства для мелких фермеров. Однако эти инструменты должны использоваться с осторожностью для обеспечения их эффективного применения. Кредиты предоставляют фермерам финансовые ресурсы для внедрения технологий, повышения производительности и улучшения инфраструктуры. Однако традиционные финансовые учреждения часто считают сельское хозяйство высокорисковым сектором, что создает трудности при получении кредитов. Для решения этих проблем рекомендуется повысить финансовую инклюзивность, расширить роль микрофинансовых учреждений и улучшить системы страхования. Сильные финансовые механизмы и грамотно управляемая политика будут способствовать устойчивому развитию сельского хозяйства и стимулировать экономический рост.

Ключевые слова: Сельское хозяйство, финансовые механизмы, субсидии, кредиты, страхование, государственно-частные партнерства, финансовая инклюзивность, инвестиции, производительность, устойчивое развитие.

UDC658.153

IMPROVING FINANCIAL MECHANISMS TO ENHANCE INVESTMENTS IN THE AGRICULTURAL SECTOR**Rahil Jabbar oglu Muradov
Azerbaijan State Agrarian University
Ganja city, Azerbaijan**rahil.muradov@adau.edu.az

Summary This article analyzes the crucial role of financial mechanisms in the development of the agricultural sector. Despite being a significant sector in the economy, agriculture faces several challenges in its development. The application of financial instruments is of great importance to overcome these challenges. The article discusses the contributions of financial mechanisms such as subsidies, loans, insurance, and investment funds to the agricultural sector. Subsidies are particularly important for reducing production costs and increasing output for small farmers. However, these instruments need to be carefully managed to ensure their effective use. Loans provide farmers with financial resources to implement technology, increase productivity, and improve infrastructure. However, traditional financial institutions often consider agriculture to be a high-risk sector, which creates difficulties in accessing loans. To address these issues, it is recommended to increase financial inclusivity, expand the role of microfinance institutions, and improve insurance systems. Strong financial mechanisms and well-managed policies will contribute significantly to ensuring the sustainable development of the agricultural sector and promoting economic growth.

Keywords: Agriculture, financial mechanisms, subsidies, loans, insurance, public-private partnerships, financial inclusivity, investments, productivity, sustainable development.

Redaksiyaya daxilolma: 22.11.2024

Çapa qəbul olunma: 15.04.2025

